„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
за целу годину . . . . . 14 ф. — к.
за по године . . . . . 7 ф. — к.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 к.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 к.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.
За „Приспело“ плаћа се 20 нов. од врсте.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налазе се у кући г. Ст. Јеротића, главна улица.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Појединих бројева стају 10 новч.

БРОЈ 191. У НОВОМ САДУ У УТОРАК 13. ДЕЦЕМБРА 1894. ГОДИНА XXIX.

ШТА ТРЕБА ЦРНОЈ ГОРИ?

Глас црногорске омладине о најпречим поправкама на пољу народне просвјете, привреде и државног газдинства, државне управе и правосуђа.

Non multa sed multum.

II. Привреда и финансије.

У нашијем чланцима, који су предати јавности у ступцима цијењене „Застава“ у одељку „Економско и финансиско стање“ Црне Горе — ми смо укратко изнијели стање, у коме се налази народна привреда и државне финансије. Резултат је тога нашег излагања био овај: Земљорадња и сточарство једини су начини народног привређивања. И један и други начин занимања налазе се на најпримитивнијем ступњу развића, а о каквом рационалном начину народног кућења и управе са државним добрима и финансијама нема ни помена у нас!

На реду је да се запитамо: какве би поправке требало учинити на пољу економском и финасиском, те да се ово зло и несносно стање, ако не сасвим отклони, а оно бар ублажи, како би се и код нас пошло путем напретка и у блиској будућности дошло до народног благостања, за којим се тако жудно погледа на онијем странама.

Позната је ствар, да су за напредак земљорадње потребна ова два битна захтјева: плодно земљиште и обрада тога земљишта на рационалан начин, што је више могуће савршенијим оруђима. Са првијем захтјевима ми стојимо у доста неповољнијем приликама, као што смо нагласили у ранијим чланцима. Али ствар не стоји тако зло, да се не би могла поправити. И ако је Катунска и Љешанска нахија махом го крш, ипак су знатна плодна поља и долине равне Зете, околине скадарскога блата (језера) Црнице, Никшићкога поља и приморја. Земља је у овијем крајевима плодоносна као ретко ђе друго, а има је толико, да довољно може исхранити становништво Црне Горе, само кад би та земља доиста и била својина народна.

Знамо лијепо, е ће нас многи од читалаца са чуђењем запитати: па чија је, чоче, то земља, ако није народа нашег? Читаоче драги, на вељу нашу жалост, а на поругу и срамоту управљача нашијех, та земља није народна, већ оно неколико главарскијех породица, као што смо то овлаш напоменули у пређашњим чланцима, кад је било ријечи о овој материји. Поједини „кућићи и оџаковићи“ заузели су стотинама рала (јутара) њива и ливада по тијем плоднијем мјестима, узели готове, од Турака заостале, куле и палате, млинове и ваљарице (ступе), а биједном народу издијелили оне камењаре, гђе никад ни травка не никне, а камо ли усјев да успјева. Плодно Сливље. Горње поље, Слано, Крупац и т. д. у равноме пољу Никшићскоме заузели: Петровићи, Матановићи, Вукотићи, Поп Ђока, Церовић и остали „кољеновићи“ а онај камењар у „Рудом Пољу“ и сличнијем мјестима издијељен на њеке језичке биједном народу, те се ту мучи и о јаду ради, па му није вајде ни од рада ни од оне прљуше, из које махом не може да извади ни сјеме, којом је засије. Оне опет прекрасне луке, плодне њиве и бујне ливаде дуж питоме Зете и Скадарског језера; оне дивне винограде и китњасте маслињаке у приморју око Бара и Улциња издијелили опет кућићи, као што су Вуковићи, Петровићи, Пламенци, Ђуровићи и други, а биједном народу и овђе остао шупаљ нос до очију.

Ну, куда ћемо даље, са овијем набрајањима недјела онијех, у чијим је рукама судбина Црне Горе?!

Да би се једном за свагда стало на нут савршеној економској пропасти нашега народа; да би се што прије преклатила злогласна вађевинска позајмица; да би се и сиротној класи нашега живља, која чини девет десетина народа у Црној Гори, дала могућност, да се исхрани и да се по свијету не расејава; да би се дакле, огромна већина народа могла исхранити знојем свога лица бавећи се земљорадњом — треба што прије и без икаквог предомишљања и одуговлачења у погледу земљорадње учинити бар ово:

1. Сва имања заузета на онако самовољан, неправичан и неморалан начин, одузети од силнијех главара и комисијски све то подијелити ономе биједноме народу, који је сваку стопу те земље залио крвљу својом и турском, док је многи од онијех кућића — који је заузео стотинама рала, сеирио из неке добре ладовине.

2. Држава, поред земљодјелске школе, да установи неколико угледнијех добара савршенијим оруђима производње, те да се становништво навикава: да оставља и ралицу, каквом је још Адам орао, и да почне обрађивати земљу, ако не парним махинама — као што је то у срећном свијету — а оно бар колико толико савршенијим алатима.

3. Узаконити: да се земљораднику ни за какав дуг не може продати кућа и три рала земље.

4. Регулисати, бар преко каквог страног капиталистичког друштва, Скадарско језеро и тиме добити небројене хиљаде рала праве мисирске земље. Чињени покушај по овој ствари пропао је због невјештине наше дипломатије, с тога озбиљно настати на овом послу.

Оваквим начином успјеће се за невјероватно кратко вријеме: да питома Зета, околина Блата и Никшића постану неисцрпне житнице за сву Црну Гору довољне, да прекрасна Црница постане непресушна пиваница, на далеко чувена са својих „добрих винограда“, да питомо и убаво приморје буде српска маслинова гора са чувеним и непрегледним маслиновим вртовима и преродним јужним воћњацима.

Ко познаје Црну Гору и ове крајеве, а има бар основних појмова из доктрина економских, — тај ће нам без поговора признати: да се овај наш скромни захтјев може одмах остварити, а богати плодови његови саврели би у најближој будућности.

Сточарство је некад, прије рата, било врло напредно, бар у крајевима ближе Хецеговини — ма да се производи, отуд добивени, нијесу ниђе прерађивали ни близу онако, како се могло и како је требало.

Познати су били на далеко крдови оваца и коза, ергеле коња и говеди, што су пасли по пољима и планинама Језера, Рудина, Дуге, Жупе, Васојевића, Бјелопавлића и т. д. али силни сир, скоруп (кајмак), лој, коже, вуна и остало, што се отуд добијало, није се ни приближно израђивало, како је требало, а о каквој савршенијој преради овијех сировина овђе не може бити ни ријечи.

А како ли стојимо сад у томе погледу? Зло и наопако! Прије бјеше бар доста стоке, па поћерај у Котор, Рисан или на другу страну говече, овце, козе или месо, коже, вуну и скоруп, па продај и за те новце купи, ако није родило, жито, соли и других потреба, па са онијем мјешинама скоруна, чабрицама сира и сухијем месом кувај цицвару и замасти качамак — па да те Бог види. А сад? Злогласна вађевина, зеленашки зајмови, прећерана извозна царина и велике државне дажбине упропастили су и оне крдове коза и оваца и оне товне хатове и оне претиле (дебеле) волове и млијечне краве и од имућног држављанина постао је — просјак.

С тога у овом погледу што прије учинити ове поправке:

1. Шуме, као неопходну претпоставку за сточарство, најбрижљивије чувати и о њиховом подизању, експлоатисању (сечи) и одржавању донијети нарочити закон и одвојити приватне од државнијех.

2. Пошто није ни мислити, да ће се моћи и у далекој будућности приступити катастарском премјеру земље и подјели и ограничењу шума на овај начин, — то дозволити неограничену попашу за стоку свију држављана и у свима планинама и суватима.

3. Држава, поред земљодјелске школе, да установи једну економију, у којој ће се, поред угледног добра за савршенији земљорад и расадник за воће и др., гајити по неколико комада ајгира, волова, крава и друге стоке савршенијих и бољих раса, — како би се, с једне стране људи угледали и сами набављали боље расе стоке, а с друге стране ово би био један од финансијских извора за државу.

4. Свима могућим средствима да држава потпомаже напредовање сточарства и да чини све могуће олакшице како земљораднику, тако и сточару у њиховим тешким предузећима, као: продавати им со по што јефтинију цијену, установити минималну порезу на стоку, олакшати му извоз сировина на страну и т. д.

Нови Сад, 12. децембра.

Пре састава новог кабинета. Угарски краљ се решио, да пре састава новог кабинета добро уповна одношаје у Угарској, не само од стране владиних људи, као што је то до сад био обичај, него и од људи из опозиције горњег и доњег дома угарског сабора. Званично се јавља, да ће бити позвани краљу у аудијенцију из доњег дома: барон Девидер Банфи, Девидер Перцел, Коломан Тиса, Коломан Сел, гроф Теодор Андраши, барон Фридрих Подманицки, Макс Фалк, Игњат Дарањи, гроф Алберт Апоњи, Фердинанд Хорански и гроф Јулије Сапари. Из горњег дома: Јосиф Слави, гроф Тибор Карољи, барон Бела Орци, барон Коломан Кемењ, гроф Тасило Фестетић, гроф Аурел Дежефи и гроф Фердинанд Зичи. Векерле је известио ове посланике и великаше, да ће бити примљени од краља у приватној аудијенцији, те да се због тога нађу у Будимпешти од 15. (27.) до 19. (31.) децембра о. г., кад ће чути дан и сахат за аудијенцију. — Упада у очи, да о Кошутовим пријатељима и о баму Куну Хедерварију нема овде ни речи. По свему може се лако догодити, да наступи нова владавина или да се догоди каква фузија између странака. Ово је за сад, разуме се, само претпоставка. Нова година решиће ствар.

Поглед по свету.

— Из троједничког сабора. У седници од 10. (22.) децембра говорио је бан Хедервари. Бранио је прорачун и полемисао с говорницима. Говорио је, како се опозиционе странке хрватске нису могле да споје. Франка милује речима по образу. Он је, бан, уверен, да ће странка права на послетку доћи до оног становишта, на ком он, бан, стоји. Пут, којим иде странка права, сад је бољи, него пре. — Шушкало се нешто, да је и бан стеклиш, а гле, он то јавно у сабору потврђује! Говорио је бан и о спојењу Далмације с Хрватском и пребацивао је опозицији, да ова ради против овог спојења подбадањем народних интереса у Далматинаца. И тако се стеклишки бан баш размацарио у сабору. После завршне речи извештачеве усвојен је прорачун већином гласова за основ специјалне дебате. Седнице су одгођене до 10. јануара п. р.

— Ускорист потиштених. Јермени, који живе у Бугарској, сложили су се са мађедонским агитаторима, те одржавају скупштине. У граду Добрићу било је око 2000 присутних. Донели су закључу-

---

ПОДЛИСТАК.

СА НЕСРПСКОГ КОНЦЕРТА.

Будимпешта, 9. децембра.

На нашу велику жалост и срамоту и против свега писања овостраних српских новина, ипак је дошло београдско певачко друштво под управом Мокрањчевом са неким члановима кр. позоришта београдског.

За што су они амо дошли? Неки чланови веле, да су морали доћи, а они други? Да ли су за то дошли, да донесу просвету отуд са истока амо на запад. Не! Или можда палмовом граном мира, да зближе два народа, чији се интереси очито на сваком кораку косе? Ни то не! Па за што су онда дошли? Ни за што, друго, до ли да опуномоће непријатеље Сриства и православља и то баш у ономе часу, када би и сами требали да даду свога гласа у одбрану нашу.

Кад су се та наша „браћа“ кренула отуд из Београда, бар да су дошли амо са заставом праве српске уметности, и да су бар с те стране осветлали српско име; али ни то нису били кадри учинити. Мађарски шовинистички листови из интереса свога уздижу до неба несрпску уметност, колико српско име, за које су увидели, да га требају, али о овој Мокрањчевој уметности, рекао је само један лист у три реда истину, да тим Мокрањчевим композицијама још много чега недостаје, па да буду прави уметнички производи. Мокрањац је хтео својим композицијама да уздигне себе, а овамо је понизио српску уметност.

Та зар он мисли, да је он најбољи српски композитор, кад страном свету не хтеде скоро ни једног производа другог ког српског композитора да прикаже. Зар ми немамо бољих композиција од његових? Мокрањац је показао само осредњу вештину са својим друштвом — јер ми имамо заиста бољих друштава — и то у пијано, а оно остало а нарочито сола, то је било са пештанског гледишта слабо, осим само гласа Раје Павловића.

Та кад су дошли тако сметеном цељи, да су бар показали страном свету, потпуну уметност српску. Зар су мислили они са Рајом Павловићем да импонују пред Пештом; са једним природним певачем, који осим доброг органа, само врло мало има уметничког са својим певањем?! Зар он да импонује публици, која слуша једну Бианку и Перотиа?! Зар са Гавриловићем, који је имао своју најслабију улогу у Милошу, зар да освоје Мађаре поред њиховог Ујхазиа?! Зар нису имали ничега бољег да изаберу за Пешту, па да су бар српску уметност спасли пред страним светом, када су образ српски под ноге бацили?

Па још наше бруке: „Szózat“!! Та сами Мађари, и то врло угледне личности, чуо сам за своји леђи, где шапћу један другом: „No, ez elmaradhatott!“ („Но, то је могло изостати!“) То су говорили гостима! Горе критике нам не треба на ово. За ову роспску услужност слабе уметности, унапред су им заблагодарили Мађари тиме, што се концерат почео с Ракоцијевим маршом! Не српском химном, што би гостољубље захтевало, још мање краљевом химном, што би оданост према круни у овакој прилици имала места, већ баш Ракоцијевим маршем! отпочеше српски (!) концерат!! Је ли то мађарско пријатељство, којим дочекују српске госте?

Зар не виде бедна наша „браћа“ како их Мађари изиграше? Да, ово никако не смем заборавити. Мађарски домаћини, када отпеваше Срби једну мађарску песму, толико су се демонстративно показали, да су је четир пута морали понављати. А српске песме? Та то знају и сама наша „браћа“, који са овом демонстрацијом и са Ракоцијевим маршом не ће однети најпријатније успомене из Пеште.

Без сумње, да ће на крају увидети наша „браћа“ из прека, да су Мађари овим „гостопримством“ не своје добре смерове показали према српском народу, још мање гостољубље, већ то, да су нас наша рођена „браћа“ издала. Али за то ипак нека та „браћа“ из Београда и barátok из Пеште о овоме буду уверени: Не верује српски народ ни с ове ни с оне стране Дунава и Саве, да се овим мађарским гозбама дошло до икаквог зближења између Београда и Пеште. А та господа тамо у Пешти што верују у овај barátság, нека знају и ово: Од Пеште до Београда пружа се једна велика равница на чијој површини више од половине живи једна народност, која исто онако дише и мисли, као сваки родољубив Србин у Београду, и ако та господа желе да се приближе Београду, нека нам најпре поврате сва она права, која нам сваким даном крње и газе, и када испуне та господа у Пешти жеље те потиштене народности, тада ће тек изравнати онај пут, који ће сваког поштеног пријатеља српског народа, одвести из Пеште у Београд.

чак, у ком прете опћим устанком потиштених народности, и позивају јевропске силе, да преведу у живот 23. и 61. §. берлинског уговора. Тако су Јермени спојили своје питање са мађедонским. А шта ради Србија? И она се спрема, да спреми — Милану хиљаде.

Са претреса Чебинчеве афере.

Четврти дан 1. децембра.

Сима Ђаковић. Ја сам у ранијем саслушању на претресу објаснио детаљно, од куда је она депеша потекла и како је Чеб. послата. У исто време из тога се претреса види презирање и изнуђавање истр. суд. да ову депешу о ракији споразумно са Чеб. ујдурише да се односи на муниц. Ја сам на том испиту улагао протест против тога. Молим да се прочита тај протест.

2. Молим суд да од Чеб. узме реч, да овде пред судом покаже, кад му је достављена садржина оне депеше о ракији, пред киме и на ком месту. Да то истр. власт на захтев мој на испиту од 6. јула није испитала. Да суд изволи испитати Чеб. да овде пред судом покаже: где је та муниц. коју он у депеши тумачи да је спремљена и набављена, пошто муниц., нити ма шта друго од убојне спреме приликом изненадног претресања мога стана као и других, којима је год стан претресан за ово дело, није нађено ништа. И ако Чеб. и сад не покаже пред судом, где је та муниц. и коме сам је дао, остаје у мојим очима клеветник најниже врсте.

Председник. Пошто није било могуће, да се данас испитају сведоци, то је остављено за понедељник 5. т. м.

Молим суд да пита Чебинца, да тачно пред судом каже, на ком месту и са ким је држан тајни састанак у Крагујевцу или на другом месту, на ком сам ја био, како је закључен договор о превратy и како је мени стављена улога за набавку оружја и муниције за ту циљ потребна. На то се потпише.

Ђаковић тражи, да се прочитају акта о испитима и суочењима његовим од 6. јуна са Чебинцем и сведоком К. Јовановићем а после и с Ранком.

Акта се потраже, па пошто нису нађена, то онда председник позва државног тужиоца, да да своју реч на то.

Држ. тужилац. Овога испита Ђаков., обележеног под Рбр. 114, као и протокола суочења између Чебинца, Ђаковића и сведока К. Јовановића, обележеног с Ррб. 85. нема међу осталима. Од кад су код мене сва акта предата на рад, а то је 28. августа, иста сам од тог дана па до претреса давао на расматрање готово сваки дан и оптуженима и њиховим браниоцима. Од куд сад да нема ових протокола, то ми је непојмљиво, или су случајно изгубљена или забачена у друга акта, или их је ко узео.

(За ово време долазе бугарски емигранти Цанков и његов зет.)

Сем тога ова два испита суочења у актима нема још испита Р. Тајсића под Рбр. 41. Међу тим оптужени Ђаковић поред овог испита што га нема, има још 8 његових испита и још два суочења са К. Јовановићем Рбр. 80 и 150 у којим испитима и суочењима има готово све, што и у несталим протоколима. Исто тако и Ранко поред несталог испита, има још 10 од „праве" вредности, јер овај испит, кога нема, чињен је ако се не варам при свршетку а по достави наредника Јована приликом преписке Чебинца, Ђаковића и Ранка, коју су имали, док су били у затвору. Ђаковић у својој одбрани од јуче јасно је казао, да је њему садржина несталог протокола и суочења позната и према томе испит и суочење и ако га нема, не ће ништа сметати.

Ђ. Ненадовић. Тражи реч, односно договора истраж. судије и Чебинца.

Председник. Кад томе време буде, а на ово треба Ђаковић да каже.

Ђаковић. Сумњам да није истр. судија Васа Симић овај испит од 16. јуна и суочење од 15. јуна са К. Јованович. и Чебинац поцепао или сам или споразумно с неким у суду, који с актима рукује, а према томе с тога, што у мом испиту стоји улагање мога протеста и што у томе стоји записано како је се он — истражни судија — с Чебинцем договарао и поправљао нотес, удешавајући поједине речи, него што су у несталом суочењу моме са Чебинцем и К. Јовановићем. Стоји тачно забележено (председник наређује да се К. Јов. позове телеграфски преко окруж. начелства за 5. т. м.) како Чебинац признаје, да је оних 100 д., које мени мође на име буне, дао у име набавке 2 пушке и муниције Ранку, ради личне одбране, па је судија избегавао да запише и оно „за личну одбрану," и тек је то ставио по уложеном мом протесту на истом суочењу, па с тога су они и уништени, да се на претресу не прочитају.

Предс.: Ђаковићу, да ли знате што из других ваших испита?

С. Костић је против тога питања, а ако оће суд да дозна пред њиме су акта, па нек чита. Ту се изроди мала препирка и предс. се мало развиче, помињући да ће то само доћи на ред.

Ђаковић. Ја мислим да су акта за то украдена, да се овде не би ко компромитовао, а у мојим протоколима стоји тачно, шта сам говорио код истр. власти, тамо сам све праву истину казао а исто и јуче код суда у одбрани утврдио. Нестала акта разуме се да служе у моју корист, иначе их не би нестало, па с тога се може узети, да је у тим актима исцрпност праве истине према мојим испитима.

Љ. Живковић. Поред акта Ђаков. фале и акта Р. Тајсића, па с тога протестујем против исказа држ. тужиоца о несталим актима, јер се акта нису давала на расматрање никоме без присуства јал' писара судије, па с тога је за то одговоран руковлац аката. Држ. тужилац вели, да су само оптуженима и њиховим браниоцима акта на расматрање давата, (а како је смео дозволити, да се за рачун једног приватног лица преписује нотес Чебинчев. Хоће ли доказа, имамо их.)

Држ. тужилац. Молим да Чебинац одговори, шта има у овим актима.

Чебинац. Ја се слажем потпуно са Љ. Живковићем а на Ђаков. и држ. тужиоца питање не ћу и немам шта да одговорим, док се не нађу нестала акта, а слажем се и у томе са Љ. Жив. да су акта у присуству његовом давата.

Предс. Истина је Ђаковићу.

Чебинац. Молим мени није име Ђаковић.

Др. Миловановић говори да има неке индиференције између држ. тужиоца и оптужених.

Чебинац, остаје при суочењу, а само што у несталим актима стоји још јасније ова ствар, а нарочито суочење између мене, Ђаков. и сведока К. Јов.

Ђаковић. Суочење између мене, Чебинца и сведока К. Јовановића није било односно депеше већ односно 100 дин.

Чебинац. Тих акта нема, а она су важна.

Ђаковић. Из тог се суочења види, да сам имао вере у истр. власти, али сам ја то под морањем казао, јер кад сам први пут казао да немам вере, истр. судију то разгоропади и скочи као опарен, па се раздере па мене, вичући: то је увреда за мене, да ти у мени немаш поверења, па сам због тога казао да „имам."

Односно артије и плајваза, што ми је Чебинац давао и казао, да је то по дозволи дато и Сими, као и мени.

Ђаковић. Пошто Чебинац разлозима и доказима није побио моје наводе, него само „није истина" то остављам суду по доказима и фактима ко говори истину. Да нисам имао артије и плајваз позивам се на апсанцију нар. Јована. Разјашњења између Чебинца и Ђаковића.

Чебинац. Ја не ћу на одбрану Ђаков. односно набавке оружја говорити, док се не нађу акта, Ја ћу доцније казати.

Предс. Не може.

Чебинац: Може бити да ћу ја казати доцније.

Председник. Газда Ранко Тајсић нека устане.

Ранко је раста осредњег, развијен, али је од дугог тамновања омршавио, свој глас због слабости у грудима изгубио је, за шта има да благодари Васи Симићу, у каквом је смраду и мемли лежао док је био под истрагом. Стар 50 год. браде проседе, а коса му још није изгубила боју, т. ј. није обелила, јагодица испалих. Ожењен, има шесторо деце и жену. Рођен у Пухову.

Ранко. Моји испити код истр. суд. доста пространи, те ћу с тога бити кратак.

Туж. држ. тужиоца т. I. оптужен сам, да сам тражио и желио, да се лично састанем са Пером Карађођервићем где год на страни или у Србији у селу Пресјаци, нема нигде у мојим писмама, која су код Чеб. нађена, у ком је поменут ма који Карађорђервић и да сам га на састанак у истим тражио како то Чеб. тврди, то остављам суду да он а мојим браниоцима да према закону објасне.

Т. II. т. ј. основ подозрења сачињава на основу писма код Чебинца нађених, а по изводу како их је Чеб. тумачио, а не ја као писац што сам их писао. Писмо од 26. фебруара. I. став односи се на началн. окр. Радуловића, на чинов. у нашем окр. и на чиновн. промене и отимање општина. Стев. II. истр. писма односи се на моје куповање оваца у Ст. Влаху а и на кажњавање војника II. поз. који су у доба дотеривани на издржавање казне и на разне начине кажњени. Друго писмо од 13. марта у Тијањи, одговор је на писмо, по којем ме Чеб. зове у Краљ. а то је писмо донео Петар Попадић, а моје њему однео, односно споменика изгинулим Горачићима, но ја сам Чеб. позвао у Чачак, да погодбу утврдимо и пред другим одбор. члановима. Парче камена, које се у писму помиње, то је из једног за које сам му послао по његовој поруци. То тврде и сведоци. Визиткарта датирана у Чачку од 14. фебр. одговор на позив ранији, да сиђем у Краљ. да видим моделе и цртеже за споменик, не могавши отићи, то му визиткартом јавим, да ми шта треба поручи или пошље по В. Гавровићу трг. из Чачка, који је отпутовао оног дана у Краљ. и који би ми предрачун и цртеже уз пут могао предати, те да би одбору за споменик на углед изнео, па се Чеб. доцније погодбу могао свршити. Даље се сам окривљен на основу сведока П. Попад. из Краљ. да је сведочио, да сам ја нека писма донета од Чеб. ту пред њим исцепао, и рекао да каже Чеб. да се нема чега бојати од мене, јер ја његова писма цепам, а такође Петар да ми је он донео са једним писмом у Пухово и знак, а то је парче луча зарубљено са обе стране, и наводи, да је у томе парчету била сва тајна те кривице. Наводи Петра нису истинити, јер пред њим нисам поручивао Чеб. да се нема чега бојати, и да ми никакве зваке није показивао сем писма, које је донео на то се позвао и на сведоке, који су испитивани код Чач. суда, шта су они казали није ми познато. али држим да су казали да су моји наводи истинити.

Односно цедуљице између мене и Чеб. потекла је од моје стране. Што сам ја Чеб. писао а шта он мени писао, не знам.

Кад сам био прво затворен истр. судија Симић сваком и сваким испитом очито је се показао као прави државни тужилац или још прави парничар и свакад је избегавао да окривљеног олакшавајуће изразе и одбране бележи.

Тако за првих 17. дана непрестанца сам био у затвору па нисам изашао ни из јутра ни у вече никако на поље. Кад је преведен у град Чеб. и Жујев., онда ми је одузео ону апсану, где сам био па ме на доњи бој спусти у собу, која је мемљива или просто смрдљива и мрачна, јер врата излазе право у ходник па на врата у 4 нужника између њих нема више, него два корака и где сам изолисан од апсанције, за то сам више од пола и саму нужду у соби вршио. На пољу сам пуштан по призволјству и наређењу судијином врло ретко, а пролазило је 12 и 20. дана да нисам узимат на одговор и испит. Од смрада и киселине нужничке дотерао сам и са очњим видом до краја, јер су ме очи болеле. Чеб. намештен је више мене у апсану и прозори су били један на другим, те смо се тако здравили, а како сам ја због смрада морао често седети на прозору, то смо се често вијали. Чеб. сам више пута питао а једанпут и Ђаков. зашто се ми не спроводимо суду, кад мене већ одавно нико и неузима на одговор. Том приликом Чеб. ми је казао да истр. суд. још истражују око муниц. да ли је куповано и колико, око оружја и састанака, јесмо ли и колико састанака држали па ми рече и о момцима из „Македоније" гостионице, а има између мене и Ђаков. коју смо већ расправили. Том приликом више ми је пута пуштао цигарете. На једно два дана пред писање тих цедуљица, зовну мене истр. судија у канц. по подпар., па ме запита, звао сам те вели, да те онако приватно упитам, да ли си и ти ортак у куповини ракије између Ђак. и Чебинцем као што су они уговорили и да Чебинац даје новац а Ђаковић да купује на пијаци и они веле, да си и ти ту пристао, те да им из Чачка ракију шаљеш. Нашта му одговорим, да ја о том ништа не знам, него да се састанемо пред њим. Он ми нато каза „да данас није нужно, пошто и нема бог зна какве везе. На захтев изнесе ми депешу, виђех да је написана на артији па прилепљена на бланкет, вратим је и рече ми да ако буде потребно, зваће нас 1. дана сву тројицу. Ја сам на први или други дан ону цедуљу Чеб. написао односно депеше и јавио му исто оно, што сам прочитао и од судије чуо, а о муниц. пушкама и тајним састанцима исто оно, што сам и протоколарно казао. На питање Чеб. односно постављања адвоката и са њим састајање по овом уставу и ко их поставља? одговорио сам том приликом овај пасус, што је на цедуљи.

Чебинац, ми 1 вечери спусти на концу 4—5 цигар. а ја му доцније привежем нађену цедуљу, да ли је он мени на то одговорио не знам, јер сам ја тог вечера раније легао, кад је наредник Јован те цедуље ухватио. У проток. мом од 23. јула све је ово пространије објашњено, а на суочењу с Чебинцем ја сам моје цедуље одмах признао, којом молим Чебинца да што друкчије каже или порекне а није ми ни требало, јер сам мој закључни и кривични испит дао 12. јула. На то ме је изазвало огорчење и кињење дугом апсаном у истом.

Држ. тужилац ме окривљује и због држања тајни састан. у Београду. Истр. суд. повише ме је питао, окривљује ме за држање у гост. „Македонији" где по цео дан долази толики свет, да је не могуће, а особито у време кад је Чебинац долазио. А што су сведоци о овој ствари говорили није ми познато, али мислим, да ћу се опет питати, пошто су из Београда, а остављам да што више у мојој закључној речи кажем, а ово је кратак одговор. Молим да се читају протоколи, па ако устреба, ја ћу их допуњавати.

Председник суда чита први испит Ранка Тајсића код истражног судије. На том испиту Ранко је изјавио, да он познаје Чебинца од пре 10 и више г. Управо од последње нишке скупштине. Ту је Ранко изјавио, да су његови ближи односи са Чебинцем настали у след тога, што је Чебинац имао камени мајдан у близини места. Он признаје, да се дописивао с Чебинцем, али се то дописивање тицало какве приватне потребе н. пр. за какав споменик из мајдана Чебинчевог. Даље вели, да он с Чебинцем није имао никаквих полит. односа, јер се он никад не би могао поверовати таквом покваренном човеку као што је Чебинац. Признаје, да је оно писмо његово, које Чебинац износи. Али се оно тиче највише Радуловића-Сакачија, тад окр. начелника. Исто тако се у њему помињу и неке овце које је хтео набавити за себе и за Чебинца у Пресјеци на српској граници. У њему још Р. јавља Чебинац, да му не може наплаћивати неке трг. рачуне у Београду.

Председник пита Р. да ли је то његов говор (Р. вели да јесте). Чита се оно писмо Р. упућено Чебинац Р. признаје, да је то његово писмо и изјављује још и ово: Нејасност овога мога првога испита и несећање моје одмах на писма, које сам у овој години писао, као и неодговарање моје на памет, тако исто ни одређивање њихових садржина на памет, дошло је само од утиска онога времена и случајева, који су се око мене збивали. Можете, г. г. судије, представити себи, како је то на мене утицало, кад сам видео, да су у оно време укинути како зем. устав, тако и сви слободнији закони зем. који су зидани на новом уставу и за које сам се ја за 20 година као посланик борио и много и много апса, кривица и горких дана провео, док је тај устав извојеван и они закони доцније на њему основани и сакционисани. Па кад сам видео, да је било Срба, који су примили на своја л ђа да све једним потезом пера пониште и за 100 година у назад све грађ. слободе врате, — ја сам се заиста, као једна чињеница тога устава и тих закона обезнанио толико, да скоро нисам знао ни где сам. — Кад се томе још дода, да сам ја у Чачку дохваћен са пијаце као последњи светски пробисвет, све од мене одузето па и кључеви општинске касе, којом сам руковао, под тврдом стражом у Београд потеран онако, како сам се затекао и без игде ичега, ноћио у Крагујевцу под јаком војном стражом, па из јутра, валда из благодарности за мој двадесетогодишњи посланички рад, помешан с неким циганима лоповима читави два-три сахата чекао полазак влака. Тако сам са стражом до Београда дошао, из полиције у град доведен, па кад ми је још синуло у главу, да се у Београду врло често стражару пушка окида, да се често и по неко платном може да обеси, и кад ми је много још што шта синуло у глави. онда сам се ограничио да одговорим само на тужбене наводе, које ми иследник изнесе, ко ме и за шта и чим терети; а и на писма она, ма коме она била писана, само ако ми се изнесу и прочитају. Ето откуда је тај испит био врло дугачак и доста таман.

Чита се испит од 17. маја, у коме је Ранко одговарао опширније и детаљније на сва питања, што се тичу онога писма.

Завршен је претрес у 1 сахат по подне, а други заказан за сутра у 9 часа пре подне.

За породицу Милана Поповића.

Осим споменутих родољуба послао је г. Коста Маринковић из Вршца 50 фор.

Усрдна хвала!

Вести из места и са стране.

Руски певачи у Карловци. Чувено и добро познато нашем свету певачко друштво Димитрија Александровића Агрењев-Славјанског долази у Ср. Карловце и приредиће сад у петак 16. децембра концерат. 17. децембра одлазе у Осек, где ће такође приредити концерат. Друштво је тражило од државне власти допуштење, да и у Новом Саду гостује, али га није добило. Друштво броји 50 чланова, обучени су у народно руско одело из XVI. века. Препоручујемо сваком, коме је год могуће, да оде и чује ове вештаке у песми.

† **Никола Сукнаров.** „Одјеку" телеграфишу из Софије, да је познати бугарски патриота Никола Сукнаров умр'о. Он је био један од оних ретких Бугара, који је био искрен пријатељ српском народу, а можда и једини пријатељ. Није био шовиниста као остали Бугари, и ако је имао врло много непријатеља и неприлика, никада није крио своје симпатије за српски народ. У последње време није се о њему много чуло, а сад, кад је опет избио на површину, отрже га напрасна смрт. Чисто нам изгледа ова нагла смрт овог честитог Бугарина као загонетка.

Никад доста новаца. Из Београда протурили су у стране новине вест: С обзиром на прилику, да у Србији сваки државни чиновник после десетгодишње службе има права, да ужива доживотну мировину, а по што је „краљ" Милан био као краљ 21 годину и нема никакве апанаже, то се меродавници баве мишљу, да поднесу новој скупштини законски предлог, да се Милану призна доживотна апанажа. Она би износила годишње 600.000 франака. — А ко луди суди, да не иште и више шта, кад има од кога!

Управитељ крадљивац. Како се која година свршава, све више проневера избијају на видело. Ова проневера, о којој је реч, врло је карактеристична. Управитељ велико-варадинског парног млина, Мориц Силађи (пре се звао Соненшајн) проневерио је само 240.000 фор. и онда се убио. Главни књиговођа Самуило Конда (пре Кон) и књиговођа Хајнрих Шац, који су ишли на руку вредном управитељу, затворени су. Зар није лепо друштво?

ОГЛАСИ.

НА ЗНАЊЕ

Овим се ставља до знања оним п. н. честичарима 5. кола, који своје чланске уплате за ову годину нису подмирили, или то најдаље до 18. (30.) децембра о. г. не учине, да ће се у смислу §§-а 11. и 13. друштв. правила брисати из чланства.

У Н. Саду 10. (22.) децембра 1894.

СРПСКА ЗАДРУГА
за међусобно помагање и штедњу.

1—1

Власник Славко Свет. Милетић. За уредништво одговара: Никола Маленчић. Српска штампарија дра Свет. Милетића у Новом Саду